

درس ۶ قدرت اجتماعی

قدرت اجتماعی

• انسان‌ها در این دنیا، با هم و به شکل گروهی و جمعی زندگی می‌کنند. هم‌زیستی انسان‌ها و زندگی جمعی آن‌ها، همواره مسائل مشترکی پدید می‌آورد که باید با هم درباره آن‌ها تصمیم بگیرند.

• در یک اجتماع کوچک انسانی نیز افراد و گروه‌ها با هم متفاوت‌اند. وقتی انسان‌ها جمعی زندگی می‌کنند، این تفاوت‌ها نیز می‌تواند باعث اختلاف‌ها و تضادهایی در میان آن‌ها شود.

نکته: تصمیم‌گیری درباره مسائل مشترک و رفع اختلاف‌ها و تضادها میان افراد و گروه‌هایی که با هم زندگی می‌کنند، سیاست و عمل سیاسی را در زندگی اجتماعی پدید می‌آورد (هرچه در گذر زمان، جوامع پیچیده‌تر می‌شوند، سیاست نیز ضروری‌تر و البته پیچیده‌تر می‌شود).

دو وجه (بعد) سیاست

۱- تدبیر و تنظیم امور ← امروزه به قانون کاهش یافته است.

۲- ضمانت اجرای قانون ← نیازمند قدرت است.

• سیاست هم قدرت است و هم قانون، انتظار می‌رود که هر کس با اتکا به عقل، ایمان و تقوای خویش، قانون را رعایت کند ولی برای اجرای قانون باید از قدرت نیز استفاده کرد یا حداقل باید تهدید کرد که در صورت تخلف از قانون، از قدرت استفاده می‌شود.

• قدرت وجه عینی و محسوس سیاست و جنبه الزام‌آور آن است. در قرون اخیر و عمدتاً در اندیشه و عمل جهان مدرن، خود قدرت صرف‌نظر از اینکه وسیله تحقق اهداف و نمایان اخلاقی باشد، مستقلاً دارای اهمیت شده است. برخی همه سیاست را قدرت می‌دانند و برخی بخش عمده‌ای از آن را قدرت می‌پندارند. در این نگاه، سیاست با غایت و هدف سعادت و فضیلت دآوری نمی‌شود، بلکه بیشتر با آرمان پیروزی، موفقیت و تسلط ارزیابی می‌گردد.

نکته: در همه فرهنگ‌ها، میل به قدرت برای خود قدرت از میل به قدرت برای اعمال خیر تفکیک می‌شود.
 ◀ تمامی جامعه می‌تواند قلمرو سیاست باشد. (به این معنا نیست که هر نگاه به جامعه و هر وجهی از جامعه، سیاسی باشد).
 ◀ هر واحدی از جامعه و هر کنشی از افراد و گروه‌های اجتماعی که مستقیماً در تنظیم اهداف جامعه مشارکت یا با قدرت سر و کار دارد، سیاسی به شمار می‌رود.

سیاست

مجموعه روش‌هایی است که هر واحد اجتماعی برای تحقق اهداف جمعی به کار می‌گیرد.
 قدرت محقق کردن اهداف یک نظام اجتماعی به شیوه کارآمد و مؤثر است.

ویژگی‌های قدرت

ضمانت اجرای هرگونه عمل جمعی است.
 آمریت (فرماندهی و فرمان‌بری) نهادینه شده در جامعه است.
 از سطح خرد تا کلان منتشر است.
 در صورت فقدان آن، بقای جامعه با خطر جدی مواجه می‌شود.
 هر کس قدرت بیشتری دارد، عمل جمعی بیشتری انجام می‌دهد.

انواع قدرت

۱ فردی: انسان محدود است و نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد. برای تأمین برخی از نیازهای خود به کمک دیگران احتیاج دارد.
۲ اجتماعی: هنگامی پدید می‌آید که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و کار ارادی آن‌ها را به خدمت بگیرد.
 • کسانی که توان تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند.

منابع یا عوامل قدرت	ابزار اعمال قدرت	ارزش‌های اجتماعی
شخصیت	تنبیهی	قدرت
مالکیت	تشویقی	ثروت
سازمان	اقتناعی	دانش

ابزارهای قدرت

- تنبیهی (زور، خشونت و...)
- تشویقی (ثروت، درآمد، پاداش مالی و...)
- اقناعی (فکر، آموزش، تبلیغ و...)

نکته: ابزارهای تنبیهی کمتر از ابزارهای تشویقی استفاده می‌شود. ابزارهای تشویقی کمتر از ابزارهای اقناعی استفاده می‌شود. وجه اشتراک قدرت تنبیهی و قدرت تشویقی این است که هر دو پیروی‌کننده نسبت به تبعیت و پیروی خود، آگاهی دارد. (اولی به دلیل اجبار و دومی به دلیل پاداش)

قدرت اقناعی برخلاف دو ابزار دیگر با تغییر نگرش و اعتقاد فرد تابع قدرت، اعمال می‌شود.

در ترغیب، تبلیغ و آموزش و تعهد اجتماعی، آنچه فرد، درست و حق و هنجار می‌پندارد موجب تبعیت او از اراده و خواست دیگران می‌شود.

در قدرت اقناعی تبعیت و پیروی نشانه کار درست است.

امروزه قدرت تنبیهی عمدتاً منحصر و متمرکز در دست دولتهاست که از طریق قانون و پیمودن مراحل قانونی اعمال می‌شود.

منابع قدرت

- **شخصیت** ← خصلت‌های جسمانی (قد، هیکل و...)، فکری، بیانی، اخلاقی، هوش، جاذبه یا دیگر ویژگی‌های شخصیتی است که موجب دست یافتن به یک یا چند ابزار قدرت می‌شود.
 - **مالکیت** ← ثروت و درآمد وسیله جذب اطاعت دیگران است.
- مالکیت بیشتر با قدرت تشویقی مراتب و نزدیکی دارد.

سازمان

- جمع کسانی که منافع، ارزش‌ها یا برداشت‌های مشترکی دارند.
- مهم‌ترین منبع قدرت در جوامع امروزی است.
- هم پیوند میان گروه‌های انسانی و هم رابطه همکاران و هم‌کیشان است. (انسجام اجتماعی)
- هم پیوند میان نقش‌ها، واحدها و ساختارهای اجتماعی مثل رابطه اقتصاد و سیاست یا علم و سیاست را شامل می‌شود (یکپارچگی نظام) با قدرت اقناعی خویشاوند است.

- نکته:** امروزه بیشترین قدرت‌ها درون سازمان‌ها متمرکز شده‌اند.
- ◀ مردم قدرتی را که مانع فرار مالیاتی ثروتمندان می‌شود، تحسین می‌کنند.
 - ◀ قدرت نامشروع، غیراخلاقی و غیرقانونی می‌تواند یک فساد و شر اجتماعی باشد.
 - ◀ قدرت اقناعی بر بسیاری از اعمال قدرت‌ها، سرپوش می‌گذارد.

مطالعه علمی ارزش‌های سیاسی

- جوامع و فرهنگ‌ها همانند طبیعت نیستند و نمی‌توان نتایجی که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آمده را به همه جوامع دیگر تعمیم داد.
 - توجه به معانی فرهنگی جوامع و فرهنگ‌ها
 - نقد جامعه‌شناسان تبیینی و تفسیری
 - یافتن راهکاری برای داوری علمی ارزش‌های سیاسی توسط جامعه‌شناسان انتقادی
- ارزیابی علمی ارزش‌های اجتماعی از دیدگاه جامعه‌شناسی تبیینی، تفسیری و انتقادی**

- با منحصر کردن علم به علوم تجربی، ارزش‌های انسانی را قابل مطالعه علمی نمی‌داند.
- ارزش‌زدایی و معنازدایی از قدرت **نتیجه** آن را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا مطالعه می‌کند.

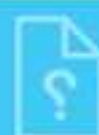
- امور سیاسی را پدیده‌های معنادار و ارزشی می‌داند **اما** تا جایی که همانند جامعه‌شناسی تبیینی فقط روش تجربی را علمی و معتبر بشناسد.
- جامعه‌شناس را قادر به داوری درباره ارزش‌ها نمی‌داند.
- صرفاً به توصیف ارزش‌ها و نظام‌های سیاسی بسنده می‌کند.
- ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آن‌ها ارائه نمی‌دهد.
- جامعه‌شناسی تفسیری ملاکی برای ارزیابی علمی قدرت و نظام‌های سیاسی ارائه نمی‌دهد، گرچه آنان را پدیده‌های معنادار و ارزشی می‌داند.

رویکرد تبیینی

رویکرد تفسیری

- جامعه‌شناسان انتقادی معتقدند که رویکردهای تبیینی و تفسیری هر دو محافظه‌کارند و نه تنها هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضعیت موجود ندارند بلکه انسان‌ها را در برابر وضعیت موجود منفعل و مجبور می‌سازند.
- جامعه‌شناسان انتقادی دست‌شستن از داوری علمی ارزش‌های سیاسی را بن‌بست بزرگ زندگی انسان معرفی می‌کنند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۲۸۲. در ارتباط با منابع و عوامل قدرت کدام گزینه نادرست است و سیاست قدرت است یا قانون؟

- (۱) امروزه بیشترین قدرت‌ها در مالکیت متمرکز شده است - هر دو.
- (۲) از سهم مالکیت فرو کاسته شده و در مقابل نقش سازمان افزایش یافته است - هر دو.
- (۳) بر نقش مالکان و ثروتمندان افزوده شده است و نقش مدیران و مشاوران کاهش یافته است - ضمانت اجرای قانون.
- (۴) از سهم شخصیت و اثرگذاری و تأثیر آن تا حدود زیادی کاسته شده است - به قانون کاهش یافته است.

۲۸۳. کدام گزینه با جدول زیر مرتبط است؟

آزادی و عدالت	(د)	جامعه‌شناسی انتقادی	قلمرو واقعی
(ب)	بر بسیاری از اعمال قدرت‌ها سرپوش می‌گذارد	(الف)	(ج)

- به دنبال یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش‌های اجتماعی به‌ویژه در عرصه سیاست و قدرت را ضروری می‌داند.

- ارزش‌های حق - قدرت - قدرت اقناعی

(۱) د - ب - ج - الف (۲) الف - ب - د - ج

(۳) الف - ج - ب - د (۴) الف - ب - ج - د

۲۸۴. در رابطه با مفهوم قدرت کدام گزینه نادرست است؟

(۱) مردم قدرتی را که مانع فرار مالیاتی ثروتمندان می‌شود تحسین می‌کنند ولی همین دولت از سوی کسانی که تمایل به تخلف مالیاتی دارند، نکوهش می‌شود.

(۲) قدرت اقناعی بر بسیاری از اعمال قدرت‌ها، سرپوش می‌گذارد و آن را پنهان می‌کند که وقتی آشکار می‌شود، بسیار ناحق و ناروا قلمداد می‌شود و به همین علت قدرت موضوع و پدیده‌ای نفرت‌انگیز قلمداد می‌شود.

(۳) قدرت یک ضرورت اجتماعی است، در جامعه و زندگی اجتماعی اعمال قدرت یا تبعیت برخی در برابر خواست و اراده دیگران اجتناب‌ناپذیر است و بدون آن خیلی از کارها شدنی نیست.

(۴) قدرت مفهومی مسئله‌برانگیز و به شکل اجتناب‌ناپذیری ارزشی است، سخن گفتن از قدرت و سیاست به‌ندرت بی‌طرفانه است.

۲۸۵. هر عبارت نشانگر کدام مفهوم است؟

- فضیلت و رذیلت‌های سیاسی

- اشتراک رویکردهای تبیینی و تفسیری

- اشتراک شخصیت، مالکیت، سازمان

- حمایت از مظلومان، دفاع از عدالت، آزادی

(۱) قلمرو واقعی - رویکردهای محافظه‌کارانه - عوامل قدرت - ارزش‌های حق

(۲) قلمرو آرمانی - رویکردهای محافظه‌کارانه - عوامل قدرت - ارزش‌های سیاسی

(۳) قلمرو حقیقی - تغییر وضعیت موجود - ابزارهای قدرت - ارزش‌های حق

(۴) قلمرو حقیقی - رویکردهای محافظه‌کارانه - منابع قدرت - ارزش‌های حق

۲۸۶. هر عبارت نشانه چیست؟

- شورش علیه انقراض، یک جنبش زیست‌محیطی جهانی است با هدف به کارگیری نافرمانی مدنی بدون خشونت برای آنکه حکومت‌ها را تحت فشار بگذارند تا به مقوله‌های زیست‌محیطی توجه کنند.

- ارزیابی سیاست بیشتر با آرمان پیروزی، موفقیت و تسلط

- در همه قسمت‌های جامعه جاری است.

(۱) کنش سیاسی بیرون از نهاد حکومت و دولت - تلقی قدرت در گذشته و قبل از ظهور غرب جدید - قدرت

(۲) عمل سیاسی - تلقی قدرت در اندیشه و عمل جهان مدرن - حکومت

(۳) سیاست - تلقی قدرت در قرون اخیر - آمریت

(۴) کنش سیاسی بیرون از نهاد حکومت و دولت - تلقی قدرت در اندیشه و عمل جهان مدرن - قدرت

۲۸۷. درستی یا نادرستی عبارتهای زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- کنش سیاسی یا به قصد تغییر وضع موجود انجام می‌شود یا با هدف حفظ آن

- طبیعت یک نظام جهان‌شمول دارد، یعنی قوانین طبیعت در همه مکان‌ها و زمان‌ها یکسان‌اند.

- زندگی انسان‌ها به‌خصوص در عرصه سیاسی، عرصه انتخاب ارزش‌هاست.

- تعریف شهر از منظر وبر را می‌توان به جوامع دیگر نیز تعمیم داد.

(۱) درست - درست - درست - نادرست

(۲) نادرست - نادرست - درست - درست

(۳) درست - درست - نادرست - نادرست

(۴) نادرست - درست - نادرست - درست

۲۸۸. کدام گزینه به ترتیب بیانگر «جمهوری و دموکراسی» و «رویکردهای تبیینی و تفسیری از نظر جامعه‌شناسان انتقادی» است؟

(۱) نظام‌های سیاسی دنیامدار - مهم‌ترین ارزش اجتماعی آزادی است. - عدم توانایی داوری ارزش‌های سیاسی

(۲) ملاک‌های دسته‌بندی نظام‌های سیاسی - حضور مردم - عدم توانایی داوری ارزش‌های سیاسی

(۳) داوری علمی ارزش‌های سیاسی - مقبولیت و مشروعیت حقیقی - محافظه‌کارند.

(۴) گونه‌شناسی نظام‌های سیاسی - اکثریت مردم - تغییر وضع موجود

۲۸۹. در ارتباط با رویکرد جامعه‌شناسان انتقادی به داوری علمی ارزش‌های سیاسی کدام گزینه درست نیست؟

(۱) معتقدند که رویکردهای تبیینی و تفسیری هر دو محافظه‌کارند و هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضعیت موجود ندارند.

(۲) یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش‌های اجتماعی به‌ویژه در عرصه قدرت را ضروری می‌دانند.

(۳) دست شستن از داوری علمی درباره ارزش‌های سیاسی را بن‌بست زندگی انسان معرفی می‌کنند.

(۴) فقط روش تجربی را علمی و معتبر می‌دانند و قادر به داوری درباره ارزش‌ها نیستند.